

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHÆOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHÆOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 9017

CALL No. Sa 8Km/Vya/K.V

SRIMANMAHABHARATA

A NEW EDITION

MAINLY BASED ON

THE SOUTH INDIAN TEXTS,

With footnotes and Readings.

MAHĀPRASTHĀNIKPARVA XVII.

EDITED BY

T. R. KRISHNACHARYA & T. R. VYASACHARYA,

Proprietors, Madhya Vilās Book Depot, Kumbakonam.

D 3206

Sa. 8 Km
Vya/K.V.

Printed by B. R. Ghanekar for the proprietors,

at Tukaram Javaji's "Nirmaya-sagar" Press,

BOMBAY.

1910.

**CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.**

Acc. No.9017.....

Date.....23-7-57.....

Call No.Sa 8 Km.....

Vya/K.V

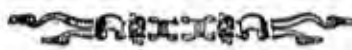
(Registered according to the Act XXV of 1867.)

[All rights reserved by the publisher.]

॥ श्रीः ॥

श्रीमन्महाभारतम् ।

सटिप्पणम् ।

महाप्रस्थानिकपर्व १७.

एतच्च

कुम्भघोणस्थेन श्रीमन्मध्वविलासपुस्तकालयाधिपतिना

टी. आर्. कृष्णाचार्येण टी. आर्. व्यासाचार्येण च

अनेकेषां विदुषां साहाय्येन दाक्षिणात्यबहुकोशानुसारेण

संशोध्य

मुंबापुर्यां

जावजी दादाजी इत्येतेषां निर्णयसागरमुद्रणयन्त्रे मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ।

शके १८३२ साधारणनामसंवत्सरे ।

**CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.**

Acc. No. 9.0.17.

Date..... 23-7-57

Call No. Sa 8 Km

Vya/K.V

(Registered according to the Act XXV of 1867.)

[All rights reserved by the publisher.]

॥ श्रीः ॥

श्रीमन्महाभारतम् ।

सटिप्पणम् ।

महाप्रस्थानिकपर्व १७.

एतच्च

कुम्भघोणस्थेन श्रीमन्मध्वविलासपुस्तकालयाधिपतिना

टी. आर्. कृष्णाचार्येण टी. आर्. व्यासाचार्येण च

अनेकेषां विदुषां साहाय्येन दाक्षिणात्यबहुकोशानुसारेण

संशोध्य

मुंबापुर्यां

जावजी दादाजी इत्येतेषां निर्णयसागरमुद्रणयन्त्रे मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ।

शाके १८३२ साधारणनामसंवत्सरे ।

इदं पुस्तकं १८६७ संख्याकराजनिनयनस्य २५ संख्याकविभागानुसारतो लेखारूढं
कृत्वास्य सर्वेऽधिकाराः प्रसिद्धिकर्त्रां स्वाधीना रक्षिताः ।

महाप्रस्थानिक पर्व.

धर्मराजः

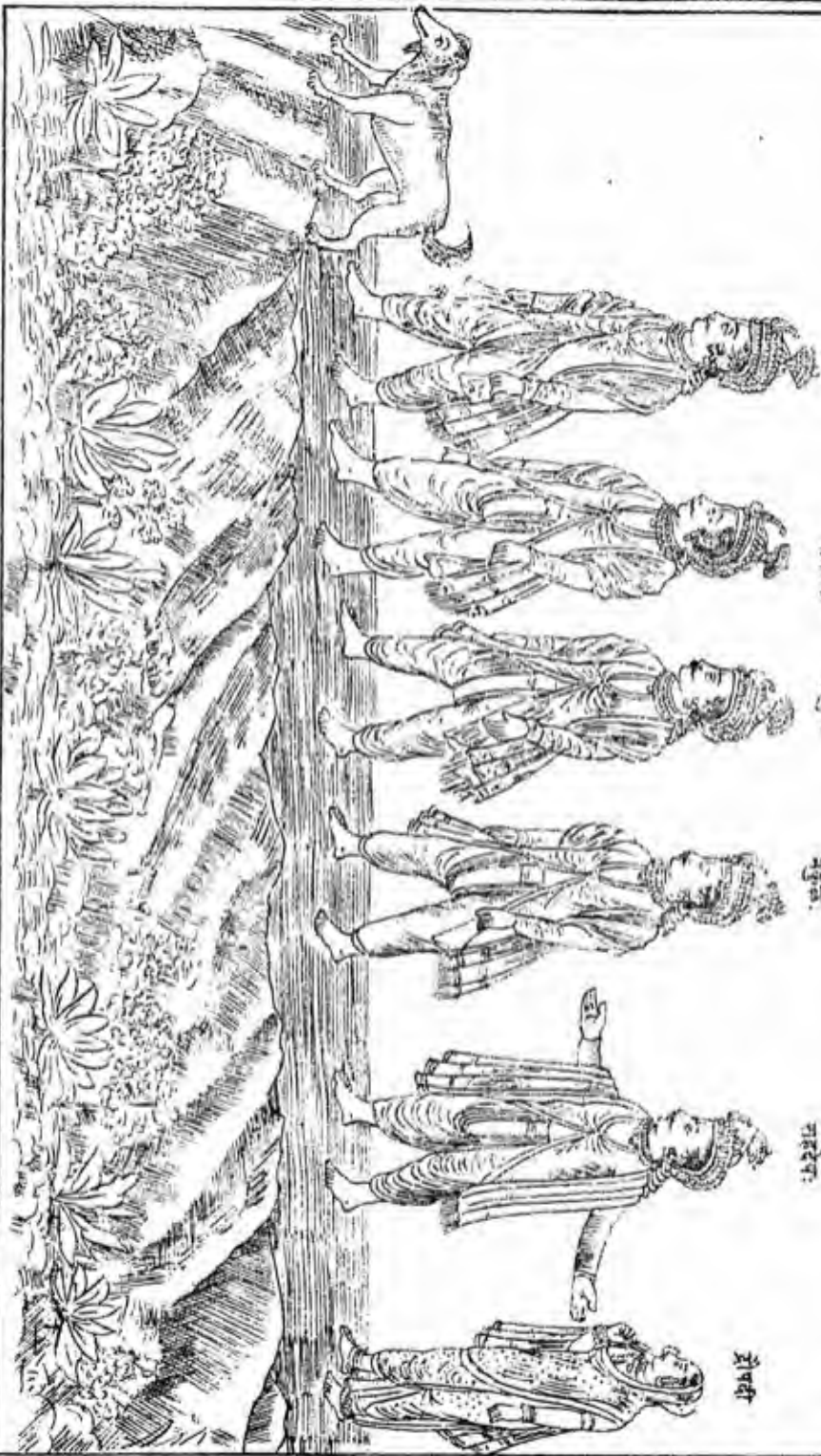
भीमसेनः

अशुतः

भृशुकः

नारददेवः

श्रीवत्स

श्रीः ।

श्रीमन्महाभारतम् ।

महाप्रस्थानिकपर्व १७ ।

प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

भ्रातृभिर्द्रौपद्या च सह स्वर्गे जिगमिपुणा युधिष्ठिरेण युयुत्सो राज्यभारनिवेशनपूर्वकं परिश्रितो राज्येऽभिवेचनम् ॥ १ ॥
तथा कृच्छ्रात्पौरानुमतिसंपादनेन बलकलधारणादिपूर्वकं शुना सह गुहात्प्रस्थानम् ॥ २ ॥ अर्जुनेन मध्येमार्गमग्निवचसा
निपङ्गस्य गाण्डीवस्य वरुणोद्देशेन समुद्रे प्रक्षेपणम् ॥ ३ ॥

३ श्रीवेदव्यासाय नमः ।

नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमम् ।
देवीं सरस्वतीं व्यासं ततो जयमुदीरयेत् ॥ १ ॥
जनमेजय उवाच ।
एवं वृष्ण्यन्धककुले श्रुत्वा मौसलमाहवम् ।
एतद्वाः किमकुर्वन्त तथा कृष्णे दिवं गते ॥ १ ॥
कारधन उवाच ।
युधि कौरवो राजा वृष्णीनां कदनं महत् ।
पशुने मतिमाधाय वाक्यमर्जुनमब्रवीत् ॥ २ ॥
तसुः पचति भूतानि सर्वाण्येव महामते ।
लपाशमहं मन्ये त्वमपि द्रष्टुमर्हसि ॥ ३ ॥
कः स तु कौन्तेयः कालः काल इति ब्रुवन् ।
पद्यत तद्वाक्यं भ्रातृर्ज्येष्ठस्य धीमतः ॥ ४ ॥
मस्य मतं ज्ञात्वा भीमसेनो यमौ तथा ।
वपद्यन्त तद्वाक्यं बहुक्तं स्वयसाचिना ॥ ५ ॥
युयुत्सुमानाथ्य प्रव्रजन्धर्मकाम्यया ।
व परिददौ सर्वं वैश्यापुत्रे युधिष्ठिरः ॥ ६ ॥
विच्य स्वराज्ये च राजानं च परिश्रितम् ।

दुःखार्तश्चात्रवीद्राजा सुभद्रां पाण्डवाग्रजः ॥ ७ ॥
एष पुत्रस्य पुत्रस्ते कुरुराजो भविष्यति ।
यदूनां परिशेषश्च वज्रो राजा कृतश्च ह ॥ ८ ॥
परिश्रिद्धास्तिनपुरे शक्रप्रस्थे च यादवः ।
वज्रो राजा त्वया रक्ष्यो मा चाधर्मे मनः कृथाः ९ ॥
इत्युक्त्वा धर्मराजः स वासुदेवस्य धीमतः ।
मातुलस्य च बृद्धस्य रामादीनां तथैव च ॥ १० ॥
भ्रातृभिः सह धर्मात्मा कृत्वोदकमतन्द्रितः ।
श्राद्धान्युद्दिश्य सर्वेषां चकार विधिवत्तदा ॥ ११ ॥
द्वैपायनं नारदं च मार्कण्डेयं तपोधनम् ।
भारद्वाजं याज्ञवल्क्यं हरिमुद्दिश्य यत्नवान् ।
अभोजयत्स्वादु भोज्यं कीर्तयित्वा च शार्ङ्गिणं १२ ॥
ददौ रत्नानि वासांसि ग्रामानश्चात्रथास्तथा ।
स्त्रियश्च द्विजमुख्येभ्यस्तदा शतसहस्रशः ॥ १३ ॥
कृपमभ्यर्च्य च गुरुमथ पौरपुरस्कृतम् ।
'आहूय भरतश्रेष्ठ संनिवेश्यासने तदा ।'
शिष्यं परिश्रितं तस्मै ददौ भरतसत्तमः ॥ १४ ॥
ततस्तु प्रकृतीः सर्वाः समानाथ्य युधिष्ठिरः ।

भ्रातृभिः स्वर्गे गन्तुं यद्वाः शरणे ॥ २ ॥ पाशं तत्कृत-
व्य मरणमितियाकृतं । तदहं मन्ये अज्ञीकरोमि । त्वमप्ये-
षुमाजोचितुम् ॥ ३ ॥ कालः काल इति नित्यार्थे द्विलम् ।
परिददौ सर्वं वैश्यापुत्रे किं चिरेणेत्याशयः ॥ ४ ॥

धर्मकाम्यया प्रव्रजन्तूद्देशेन । परिददौ तदधीनं कृतवान् ।
तस्याभिवेकेऽनधिकारात् ॥ ६ ॥ स्वराज्ये हास्तिनपुरे ॥ ७ ॥
अधर्मे परिश्रिद्धं ज्योर्वालशोररक्षणजे । महाप्रस्थानमित्यं मा
कुर्यादिति भावः ॥ ९ ॥ स्त्रियो दासीः ॥ १३ ॥

सर्वमाचष्ट राजर्षिश्चिकीर्षितमथात्मनः ॥ १५
 ते श्रुत्वैव वचस्तस्य पौरजानपदा जनाः ।
 भृशमुद्भिन्नमनसो नाभ्यनन्दन्त तद्वचः ॥ १६
 नैवं कर्तव्यमिति ते तदोचुस्तं जनाधिपम् ।
 न च राजा तथाऽकार्षीत्कालपर्यायधर्मवित् ॥ १७
 ततोऽनुमान्य धर्मात्मा पौरजानपदं जनम् ।
 गमनाय मतिं चक्रे कृष्णस्य गमनादपि ॥ १८
 'वर्तमाने विवादे तु वास्तुविक्रयिणं प्रति ।
 धनेच्छा युगपत्प्राप्ता क्षेत्रतत्स्वामिभूताम् ॥ १९
 प्राप्तं कलियुगं ज्ञात्वा सहदेवो हसन्निव ।
 राज्ञस्तु कथयामास धर्मो नष्टस्तु सङ्करः ॥ २०
 श्रुत्वा तु दुर्मना राजा पर्याप्तं जीवनं मम ।
 इति स राजा कौरव्यो धर्मपुत्रो युधिष्ठिरः ।
 उत्सृज्याभरणान्यङ्गाङ्गगृहे वल्कलान्युत ॥ २१
 भीमार्जुनयमाश्चैव द्रौपदी च यशस्विनी ।
 तथैव जगृहुः सर्वे वल्कलानि नराधिप ॥ २२
 विधिवत्कारयित्वेष्टिं नैष्टिकीं भरतर्षभ ।
 समुत्सृज्याप्सु सर्वेऽग्नीप्रतस्थुर्नरपुङ्गवाः ॥ २३
 ततः परुरुदुः सर्वाः स्त्रियो दृष्ट्वा नरोत्तमान् ।
 प्रस्थितान्द्रौपदीषष्ठान्पुरा ब्रूतजितान्यथा ॥ २४
 हर्षोऽभवच्च सर्वेषां भ्रातृणां गमनं प्रति ।
 युधिष्ठिरमतं ज्ञात्वा वृष्णिक्षयमवेक्ष्य च ॥ २५
 भ्रातरः पञ्च कृष्णा च पृष्ठीश्च चैव सप्तमः ।
 आत्मना सप्तमो राजा निर्ययौ गजसाहयात् ।
 पौरैरनुगतो दूरं सर्वैरन्तःपुरैस्तथा ॥ २६
 न चैनमशक्तश्चिन्निवर्तस्वेति भाषितुम् ।
 न्यवर्तन्त ततः सर्वे नरा नगरवासिनः ॥ २७
 कृपप्रभृतयश्चैव युयुत्सुं पर्यवारयन् ।
 विवेश गङ्गां कौरव्य उलूपी भुजगात्मजा ॥ २८
 चित्राङ्गदा ययौ चापि मणलूरपुरं प्रति ।
 शिष्टाःपरिक्षितं त्वन्या मातरः पर्यवारयन् ॥ २९

पाण्डवाश्च महात्मानो द्रौपदी च यशस्विनी ।
 कृतोपवासाः कौरव्य प्रययुः प्राञ्जुखास्ततः ॥ ३०
 योगयुक्ता महात्मानस्त्यागधर्ममुपेयुषः ।
 अभिजग्मुर्वह्नुदेशान्सरितः सागरांस्तथा ॥ ३१
 युधिष्ठिरो ययावग्रे भीमस्तु तदनन्तरम् ।
 अर्जुनस्तस्य चान्वेव यमौ चापि यथाक्रमम् ॥ ३२
 पृष्ठतस्तु वरारोहा श्यामा पद्मदलेक्षणा ।
 द्रौपदी योषितांश्रेष्ठा ययौ भरतसत्तम ॥ ३३
 श्वा चैवानुययावेकः प्रस्थितान्पाण्डवान्वनम् ।
 क्रमेण ते ययुर्वीरा लौहित्यं सलिलार्णवम् ॥ ३४
 गाण्डीवं तु धनुर्दिव्यं न मुमोच धनंजयः ।
 रत्नलोभान्महाराज ते चाक्षय्ये महेषुधी ॥ ३५
 अग्निं ते ददृशुस्तत्र स्थितं शैलमिवाग्रतः ।
 मार्गमावृत्य तिष्ठन्तं साक्षात्पुरुषविग्रहम् ॥ ३६
 ततो देवः स सप्तार्चिः पाण्डवानिदमब्रवीत् ।
 भोभो पाण्डुसुता वीराः पावकं मां निबोधत ॥ ३७
 युधिष्ठिर महाबाहो भीमसेन परंतप ।
 अर्जुनाश्विसुतौ वीरौ निबोधत वचो मम ॥ ३८
 अहमग्निः कुरुश्रेष्ठा मया दग्धं च खाण्डवं
 अर्जुनस्य प्रभावेन तथा नारायणस्य च ॥
 अयं वः फल्गुनो भ्राता गाण्डीवं परमायुध
 परित्यज्य वने यातु नानेनार्थोस्ति कश्चन ॥ ३९
 चक्ररत्नं तु यत्कृष्णे स्थितमासीन्महात्मनि ।
 गतं तच्च पुनर्हस्ते कालेनैष्यति तस्य ह ॥ ४१
 वरुणादाहृतं पूर्वं मयैतत्पार्थकारणात् ।
 गाण्डीवं धनुषां श्रेष्ठं वरुणायैव दीयताम् ॥ ४२
 ततस्ते भ्रातरः सर्वे धनंजयमचोदयन् ।
 स जले प्राक्षिपच्चैतत्तथाऽक्षय्ये महेषुधी ॥ ४३
 ततोऽग्निर्भरतश्रेष्ठ तत्रैवान्तरधीयत ।
 ययुश्च पाण्डवा वीरास्ततस्ते दक्षिणामुखाः ॥ ४४

अनुमान्यानुमतिप्रदं कृत्वा ॥ १८ ॥ नैष्टिकीं पार्यन्तिकीं
 उत्सर्गेष्टिमिल्यर्थः । आत्मन्यग्नीन्समारोप्यांस्त्वमीदृशुत्सृज्येति
 श्लेषम् ॥ २३ ॥ अन्या युधिष्ठिरादीनां भार्याः श्रुतसोमादीनां

मातरः ॥ २९ ॥ लौहित्यं उदयाचलप्रान्तस्थं समुद्रम् ॥ ३४-॥
 अनेन गाण्डीवेन । अर्थः प्रयोजनम् ॥ ४० ॥ कालेन अवता-
 रान्तरे ॥ ४१ ॥ प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

ततस्ते तूत्तरेणैव तीरेण लवणाभसः ।
जग्मुर्भरतशार्दूल दिशं दक्षिणपश्चिमाम् ॥ ४५
ततः पुनः समावृत्ताः पश्चिमां दिशमेव ते ।

ददृशुर्द्वारकां चापि सागरेण परिप्लुताम् ॥ ४६
उदीचीं पुनरावृत्त्य ययुर्भरतसत्तमाः ।
प्रादक्षिण्यं चिकीर्षन्तः पृथिव्या योगधर्मिणः ४७

॥ इति श्रीमन्महाभारते महाप्रस्थानिकपर्वणि प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

मेरुगिरिं प्रति गच्छन्तं युधिष्ठिरं ज्वैष्ठिकमादनुगच्छत्सु द्रौपद्यादिषु योगभ्रंशात्कमेण भूमौ निपतत्सु भीमप्रश्नात् प्रति युधिष्ठिरेण तेषां पतने हेतुकथनम् ॥ १ ॥ तथा ततः शुना केवलमनुगम्यमानेन सता पुरोगमनम् ॥ २ ॥

वैशंपायन उवाच ।
ततस्ते नियतात्मान उदीचीं दिशमास्थिताः ।
ददृशुर्योगयुक्ताश्च हिमवन्तं महागिरिम् ॥ १
तं चाप्यतिक्रमन्तस्ते ददृशुर्वालुकार्णवम् ।
अवैक्षन्त महाशैलं मेरुं शिखरिणां वरम् ॥ २
तेषां तु गच्छतां शीघ्रं सर्वेषां योगधर्मिणाम् ।
याज्ञसेनी भ्रष्टयोगा निपपात महीतले ॥ ३
तां तु प्रपतितां दृष्ट्वा भीमसेनो महाबलः ।
उवाच धर्मराजानं याज्ञसेनीमवेक्ष्य ह ॥ ४
नाधर्मश्चरितः कश्चिद्राजपुत्र्या परंतप ।
कारणं किंनु तद्ब्रूहि यत्कृष्णा पतिता भुवि ॥ ५
युधिष्ठिर उवाच ।
पक्षपातो महानस्या विशेषेण धनंजये ।
तस्यैतत्फलमद्यैषा भुङ्क्ते पुरुषसत्तम ॥ ६
वैशंपायन उवाच ।
एवमुक्त्वाऽनवेक्ष्यैनां ययौ भरतसत्तमः ।
समाधाय मनो धीमान्धर्मात्मा पुरुषर्षभः ॥ ७
सहदेवस्ततो विद्वान्निपपात महीतले ।
तं चापि पतितं दृष्ट्वा भीमो राजानमब्रवीत् ॥ ८
योऽयमस्मासु सर्वेषु शुश्रूषुरनहंकृतः ।
सोयं माद्रवतीपुत्रः कस्मान्निपतितो भुवि ॥ ९
युधिष्ठिर उवाच ।
आत्मनः सदृशं प्राज्ञं नैपोऽमन्यत कंचन ।
तेन दोषेण पतितो विद्वानेष नृपात्मजः ॥ १०

वैशंपायन उवाच ।
इत्युक्त्वा तं समुत्सृज्य सहदेवं ययौ तदा ।
भ्रातृभिः सह कौन्तेयः शुना चैव युधिष्ठिरः ॥ ११
कृष्णां निपतितां दृष्ट्वा सहदेवं च पाण्डवम् ।
आतो बन्धुप्रियः शूरो नकुलो निपपात ह ॥ १२
तस्मिन्निपतिते वीरे नकुले चारुदर्शने ।
पुनरेव तदा भीमो राजानमिदमब्रवीत् ॥ १३
योऽयमश्वतधर्मात्मा भ्राता वचनकारकः ।
रूपेणाप्रतिमो लोके नकुलः पतितो भुवि ॥ १४
इत्युक्तो भीमसेनेन प्रत्युवाच युधिष्ठिरः ।
नकुलं प्रति धर्मात्मा सर्वबुद्धिमतांवरः ॥ १५
रूपेण मत्समो नास्ति कश्चिदित्यस्य दर्शनम् ।
अधिकश्चाहमेवैक इत्यस्य मनसि स्थितम् ॥ १६
नकुलः पतितस्तस्मादागच्छ त्वं बृकोदर ।
यस्य यद्विहितं वीर सोऽवश्यं तदुपाश्रुते ॥ १७
तांस्तु प्रपतितान्दृष्ट्वा पाण्डवः श्वेतवाहनः ।
पपात शोकसंतप्तस्ततोऽनु परवीरहा ॥ १८
तस्मिंस्तु पुरुषव्याघ्रे पतिते शक्रतेजसि ।
त्रियमाणे दुराधर्षे भीमो राजानमब्रवीत् ॥ १९
अनृतं न सराम्यस्य स्वैरेष्वपि महात्मनः ।
अथ कस्य विकारोऽयं येनायं पतितो भुवि ॥ २०
युधिष्ठिर उवाच ।
एकोहं निर्दहेयं वै शत्रून्विल्यर्जुनोऽब्रवीत् ।
न च तत्कृतवानेष शूरमानी ततोपतत् ॥ २१

ततो दिक्त्रयप्रदक्षिणीकरणानन्तरम् । योगयुक्ताः समा-
हितमनसः ॥ १ ॥ भ्रष्टयोगा ध्यानात् स्खलितमानसा ॥ ३ ॥

अनवेक्ष्य स्वर्गान्तरायरूपः ब्रह्मे माभूदिति भावः ॥ ७ ॥
द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

अवमेने धनुर्ग्राहानेष सर्वाश्च फल्गुनः ।
 तथा चैतन्न तु तथा कर्तव्यं भूतिमिच्छता ॥ २२
 वैशंपायन उवाच ।
 इत्युक्त्वा प्रस्थितो राजा भीमोथ निपपात ह ।
 पतितश्चाब्रवीद्भीमो धर्मराजं युधिष्ठिरम् ॥ २३
 भीमो राजन्वेष्वस्व पतितोहं प्रियस्तव ।

किंनिमित्तं च पतनं ब्रूहि मे यदि वेत्थ ह ॥ २४
 युधिष्ठिर उवाच ।
 अतिभुक्तं च भवता प्राणेन च विकत्थसे ।
 अनवेक्ष्य परं पार्थ तेनासि पतितः क्षितौ ॥ २५
 इत्युक्त्वा तं महाबाहुर्जगामानवलोकयन् ।
 श्वाप्येकोनुययौ यस्ते बहुशः कीर्तितो मया ॥ २६

॥ इति श्रीमन्महाभारते महाप्रस्थानिकपर्वणि द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

शुना सह गच्छन्तं युधिष्ठिरं प्रति इन्द्रेण स्वर्गगमनाय निजरथारोहणचोदना ॥ १ ॥ युधिष्ठिरे शुना विना रथारोह-
 णमारोचयमाने यमेन निजस्वरूपप्रकाशनेन तत्प्रशंसनम् ॥ २ ॥ ततो यमेन्द्रादिभी रथेन स्वर्गं प्रापितेन युधिष्ठिरेण तत्र
 भीमाद्यदर्शनादिन्द्रं प्रति आत्रादीन्विना स्वस्व स्वर्गोप्यतभिरुचिकथनपूर्वकं तत्समीपगमनेच्छानिवेदनम् ॥ ३ ॥

वैशंपायन उवाच ।
 ततः सन्नादयञ्छक्रो दिवं भूमिं च सर्वशः ।
 रथेनोपययौ पार्थमारोहेत्यब्रवीच्च तम् ॥ १
 स्वभ्रातृन्पतितान्दृष्ट्वा धर्मराजो युधिष्ठिरः ।
 अब्रवीच्छोकसंतप्तः सहस्राक्षमिदं वचः ॥ २
 भ्रातरः पतिता मेऽत्र गच्छेयुस्ते मया सह ।
 न विना भ्रातृभिः स्वर्गमिच्छे गन्तुं सुरेश्वर ॥ ३
 सुकुमारी सुखार्हा च राजपुत्री पुरंदर ।
 साऽस्माभिः सह गच्छेत तद्भवाननुमन्यताम् ॥ ४
 शक्र उवाच ।
 भ्रातृन्द्रक्ष्यसि स्वर्गं त्वमग्रतस्त्रिदिवं गतान् ।
 कृष्णया सहितान्सर्वान्मा शुचो भरतर्षभ ॥ ५
 निक्षिप्य मानुषं देहं गतास्ते भरतर्षभ ।
 अनेन त्वं शरीरेण स्वर्गं गन्ता न संशयः ॥ ६
 युधिष्ठिर उवाच ।
 अयं श्वा भूतभव्येश भक्तो मां नित्यमेव ह ।
 स गच्छेत मया सार्धमानृशंसा हि मे मतिः ॥ ७
 शक्र उवाच ।

अमर्त्यत्वं मत्समत्वं च राज-
 ङ्मिश्रयं कृत्स्नां महतीं चैव सिद्धिम् ।

संप्राप्तोद्य स्वर्गमुखानि च त्वं
 त्यज श्वानं नात्र नृशंसमस्ति ॥ ८
 युधिष्ठिर उवाच ।
 अनार्यमार्येण सहस्रनेत्र
 शक्यं कर्तुं दुष्करमेतदार्य ।
 मा मे श्रिया संगमनं तयाऽस्तु
 यस्याः कृते भक्तजनं त्यजेयम् ॥ ९
 इन्द्र उवाच ।
 स्वर्गे लोके श्ववतां नास्ति धिष्ण्य-
 मिष्टापूर्तं क्रोधवशा हरन्ति ।
 ततो विचार्य क्रियतां धर्मराज
 त्यज श्वानं नात्र नृशंसमस्ति ॥ १०

युधिष्ठिर उवाच ।
 भक्तत्यागं प्राहुरत्यन्तपापं
 तुल्यं लोके ब्रह्मवध्याकृतेन ।
 तस्मान्नाहं जातु कथंचनाद्य
 त्यक्ष्याम्येनं स्वसुखार्थी महेन्द्र ॥ ११
 भीतं भक्तं नान्यदस्तीति चार्तं
 प्राप्तं क्षीणं रक्षणे प्राणलिप्सुम् ।

अस्पृश्यस्य संलागे नृशंसं निर्दयत्वं नास्ति ॥ ८ ॥ श्वव-
 तामशुचित्वाद्धिष्ण्यं स्थानं स्वर्गं नास्ति । क्रोधवशा नाम देव-

गणा अशुचेरिष्टापूर्तफलं व्रन्ति ॥ १० ॥

प्राणत्यागादप्यहं नैव मोक्तुं
यतेयं वै नित्यमेतद्व्रतं मे ॥ १२
इन्द्र उवाच ।
शुना दृष्टं क्रोधवशा हरन्ति
यद्दत्तमिष्टं विवृतमथो हुतं च ।
तस्माच्छूनस्त्यागमिमं कुरुष्व
शूनस्त्यागात्प्राप्स्यसे देवलोकम् ॥ १३
त्यक्त्वा भ्रातृन्दयितां चापि कृष्णां
प्राप्तो लोकः कर्मणा खेन वीर ।
श्वानं चैनं न त्यजसे कथं नु
त्यागं कृत्स्नं चास्थितो मुह्यसेऽद्य ॥ १४
युधिष्ठिर उवाच ।
न विद्यते संधिरथापि विग्रहो
मृतैर्मर्त्यैरिति लोकेषु निष्ठा ।
न ते मया जीवयितुं हि शक्या-
स्ततस्त्यागस्तेषु कृतो न जीवताम् ॥ १५
प्रतिप्रदानं शरणागतस्य
स्त्रिया वधो ब्राह्मणस्वापहारः ।
मित्रद्रोहस्तानि चत्वारि शक्र
भक्त्यागश्चैव समो मतो मे ॥ १६
वैशंपायन उवाच ।
तद्धर्मराजस्य वचो निशम्य
धर्मस्वरूपी भगवानुवाच ।
युधिष्ठिरं प्रीतियुक्तो नरेन्द्रं
श्लक्ष्णैर्वाक्यैः संस्तवसंप्रयुक्तैः ॥ १७
अभिजातोसि राजेन्द्र पितुर्वृत्तेन मेधया ।
अनुक्रोशेन चानेन सर्वभूतेषु भारत ॥ १८
पुरा द्वैतवने चासि मया पुत्र परीक्षितः ।
पानीयार्थं पराक्रान्ता यत्र ते भ्रातरो हताः ॥ १९
भीमार्जुनौ परित्यज्य यत्र त्वं भ्रातराबुधौ ।
मात्रोः साम्यमभीप्सन्वै नकुलं जीवमिच्छसि २०

अभिजातोसि कुलीनोसि । पितुः पाण्डोः ॥ १८ ॥ निकाम्यस्थो
निवासस्थः ॥ २६ ॥ समुपस्थिताः स्मृतिविषयाः सन्ति

अयं श्वा भक्त इत्येवं त्यक्तो देवरथस्त्वया ।
तस्मात्स्वर्गे न ते तुल्यः कश्चिदस्ति नराधिपः २१
अतस्तवाक्षया लोकाः स्वशरीरेण भारत ।
प्राप्तोसि भरतश्रेष्ठ दिव्यां गतिमनुत्तमाम् ॥ २२
वैशंपायन उवाच ।
ततो धर्मश्च शक्रश्च मरुतश्चाश्विनावपि ।
देवा देवर्षयश्चैव रथमारोप्य पाण्डवम् ॥ २३
प्रययुः स्वैर्विमानैस्ते सिद्धाः कामविहारिणः ।
सर्वे विरजसः पुण्याः पुण्यवाग्बुद्धिकर्मिणः ॥ २४
स तं रथं समास्थाय राजा कुरुकुलोद्बहः ।
ऊर्ध्वमाचक्रमे शीघ्रं तेजसाऽऽवृत्त्य रोदसी ॥ २५
ततो देवनिकायस्थो नारदः सर्वलोकवित् ।
उवाचोच्चैस्तदा वाक्यं बृहद्वादी बृहत्तपाः ॥ २६
येऽपि राजर्षयः पूर्वे ते चापि समुपस्थिताः ।
कीर्तिं प्रच्छाद्य तेषां वै कुरुराजोऽधितिष्ठति ॥ २७
लोकानावृत्त्य यशसा तेजसा बृत्तसंपदा ।
स्वशरीरेण संप्राप्तं नान्यं शुश्रुम पाण्डवात् ॥ २८
तेजांसि यानि दृष्टानि भूमिष्टेन त्वया विभो ।
वेश्मानि भुवि देवानां पश्यामूनि सहस्रशः ॥ २९
नारदस्य वचः श्रुत्वा राजा वचनमब्रवीत् ।
भ्रातृनपश्यन्धर्मात्मा स्वपक्षांश्चैव पार्थिवान् ॥ ३०
शुभं वा यदि वा पापं भ्रातृणां स्थानमद्य मे ।
तदेव प्राप्तुमिच्छामि लोकानन्यान्न कामये ॥ ३१
राज्ञस्तु वचनं श्रुत्वा देवराजः पुरंदरः ।
आनुशंस्यसमायुक्तं प्रत्युवाच युधिष्ठिरम् ॥ ३२
स्थानेऽस्मिन्वस राजेन्द्र कर्मभिर्निर्जिते शुभैः ।
किं त्वं मानुष्यकं स्नेहमद्यापि परिकर्षसि ॥ ३३
सिद्धिं प्राप्तोसि परमां यथा नान्यः पुमान्कचित् ।
नैव ते भ्रातरः स्थानं संप्राप्ताः कुरुनन्दन ॥ ३४
अद्यापि मानुषो भावः स्पृशते त्वां नराधिप ।
स्वर्गोऽयं पश्य देवर्षीन्सिद्धांश्च त्रिदिवालयान् ३५

॥ २७ ॥ यदेव भ्रातृणां स्थानं तदेव प्राप्तुमिच्छामि ॥ ३१ ॥
तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

युधिष्ठिरस्तु देवेन्द्रमेवंवादिनमीश्वरम् ।
पुनरेवाब्रवीद्वीमानिदं वचनमर्थवत् ॥ ३६
तैर्विना नोत्सहे वस्तुभिह दैत्यनिबर्हण ।

३६

गन्तुमिच्छामि तत्राहं यत्र मे भ्रातरो गताः ॥३७
यत्र सा बृहती श्यामा बुद्धिसत्त्वगुणान्विता ।
द्रौपदी योषितांश्रेष्ठा यत्र चैव सुता मम ॥ ३८

॥ इति श्रीमन्महाभारते महाप्रस्थानिकपर्वणि तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

महाप्रस्थानिकं पर्व समाप्तम् ॥ १७ ॥

अतः परं स्वर्गारोहणपर्व । तस्यायमाद्यः श्लोकः ।
जनमेजय उवाच ।

स्वर्गं त्रिविष्टपं प्राप्य मम पूर्वपितामहाः ।
पाण्डवा धार्तराष्ट्राश्च कानि स्थानानि भोजिरे ॥ १

इदं महाप्रस्थानिकं पर्वं कुम्भघोणस्थेन टी. आर्. कृष्णाचार्येण टी. आर्. व्यासाचार्येण च मुंबय्यां
निर्णयसागरमुद्रायन्त्रे मुद्रापितम् । शकाब्दाः १८३२ सन १९१०.

After this

see

Pages

Blank

SV I

Call
N 27/4/76

Central Archaeological Library,
NEW DELHI.

9017

Call No. SasKm/Vya/K.V

Author—Krishnacharya, T.R
and Vyasaacharya, T.R

Title—Sriman Mahabharata

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI

Please help us to keep the book
clean and moving.